

INTERVIEW: Prof. dr. SLAVKO KULIĆ

STRUČNJAK EKONOMSKOG INSTITUTA U ZAGREBU

Čeka nas gospodarska eutanazija

UVOD U PROPAST | Ugledni neovisni ekonomski stručnjak, čije analize i prognoze katkad zvuče pretjerano, ali se pokažu uglavnom točne, predviđa slom nacionalne ekonomije zasnovane na neoliberalnom modelu

RAZGOVARALA: SLAVICA LUKIĆ

Globus@eph.hr

Uzadnjih osam mjeseci u Hrvatskoj je zabilježeno usporavanje gospodarske aktivnosti, pad BDP-a, pad trgovine na malo, u prosincu i siječnju stigli su i prvi otkazi. Stručnjaci zagrebačkog Ekonomskog instituta

predložili su Vladi antirecesijske mjere i upozorili je na potrebu što hitnijeg rebalansa proračuna koji je i na

SNIMIO: ĐARCO MIHALIĆ

prihodovnoj i rashodovnoj strani prenapuštan. Ovogodišnji proračun Vlada je temeljila na projekciji rasta

BDP-a od 2 posto, a stručnjaci s Ekonomskog instituta pak predviđaju da će BDP u 2009. biti negativan i iznositi minus 1,4 posto. Ne poduzme li Vlada što hitnije antirecesijske mjere, ishod bi, tvrde stručnjaci s Ekonomskog instituta, mogao biti i dramatičan. Prof. dr. Slavka Kulića, koji na tome institutu radi gotovo 40 godina, zamolili smo da analizira razloge sadašnje recesije u Hrvatskoj i mјere koje su predložili njegovi mladi kolege.

MONETARNE MJERE

Hrvatska narodna banka ekspositura je MMF-a

■ HNB nastoji monetarnim mjerama oslobođiti devizne rezerve kako bi banke u sustavu imale dovoljno novca kreditirati državu, poduzeća i građane. Guverner Rohatinski, međutim, najavljuje da će to moći činiti samo u prvom kvartalu ove godine. Što nakon toga? - Ovdje se nažalost ne radi više o narodnoj banci jer ona više nije

ROHATINSKI HNB više nije ni hrvatski ni središnji, kaže prof. Kulić

narodna, nije više ni hrvatska, a nije ni središnja. Ona je zapravo ekspositura MMF-a. MMF nam je preko te institucije svojedobno bio naložio da stranim bankama suspendiramo novac kroz 17-postotno obvezno izdvajanje u rezerve. Tih 60-ak milijardi kuna suspendiranog novca također se nalazi na stranim računima. Dakle, nema više kamate po šest

i sedam posto, jer sad su se već prekonočne i prekočedne kamate popele na 22 i 23 posto. Dakle taj novac je zastrašujuće skup. Ta kamatna stopa je zapravo na visini one inflacije koju formalno ne želimo i ne priznajemo. Naše danas međunarodne pričuve još nisu toliko načete, ali i one su s obzirom na naše probleme vrlo lako iscrpive (oko 56 mld kn).

Bankarska polemika

■ Možete li prokomentirati polemiku između predsjednika Uprave ZABA-e Franje Lukovića i guvernera HNB-a Željka Rohatinskog. Luković predlaže 10-postotno slabljenje kune, dok mu Rohatinski uzvrati da je takav zahtjev u ovim okolnostima neprofesionalan... ▶▶

Ni antirecesijske mјere koje je Vlada odbila ne bi nas mogle spasiti: čeka nas nesreća kakvu nitko i ne sluti

STABILAN TEČAJ

Poželjnije je da tečaj
ostane kakav jest ako ga
HNB može braniti

EKONOMSKI INSTITUT ZAGREB

INTERVIEW: Dr. SLAVKO KULIĆ

► - I jedan i drugi su sa svog stajališta u pravu, ali ni jedno ni drugo nije dobro za Hrvatsku: sadašnji tečaj kune promovira uvozne robe u Hrvatskoj i ne odgovara našim izvoznicima, a slabljenje tečaja kune otežalo bi poziciju onima koji su kreditno zaduženi. Treba znati da i Luković i Rohatinski zastupaju strane interese u Hrvatskoj: Rohatinski brani interes MMF-a jer MMF-u treba stabilan tečaj kune, a Luković zagovara klizajući kurs jer bi tako povećao cijenu već plasiranog kapitala Talijanske državne banke čiju tvrtku kći on vodi u Hrvatskoj. Ako me pitate što je od toga oko čega se njih dvojica prepiru u ovoj situaciji manje loše, onda je manje loše pustiti Rohatinškog da zadrži stabilan tečaj kune. U ovom času nažalost ne možemo dirati tečaj, jer bismo

“ Mladi kolege su obazrivo, blago i suzdržljivo napisali prijedlog antirecesijskih mjer ”

tako Zagrebačkoj i ostalim stranim banakama dopustili da uvećaju dobit na novcu koji su u Hrvatsku plasirale povećanjem kamatne stope. Poželjnije je da tečaj ostane kakav jest ako ga HNB može braniti.

■ Kakva je vaša ocjena ekonomskih prilika u koje Hrvatska ulazi?

- Trendovi s kojima se danas suočavamo, na koje su upozorili i moji kolege s Instituta, neizbjegna su posljedica našeg načina života na dug. Hrvatsko se društvo još tijekom 90-ih opredijelilo za rast bruto društvenog proizvoda koji je temeljen na trgovini, tj. uvozu tudihih proizvoda, tudeg novca, dakle tudioj moći, a ne na stvaranju vlastitih, novih i dodanih vrijednosti. To nam je omogućilo da lagodnije i raskošnije živimo ne znajući sa će to budućim generacijama, našoj djeci, otežati život. Ponašali smo se na način - što ćemo mi proizvoditi, ako je to negdje već progredeno. Sad kad je došlo do recesije u Europi i svijetu, polako shvaćamo da rast BDP-a temeljen na potrošnji tude hrane, tehnike, novca ne može biti vječan. Upozoravao sam puno puta da je svaki rast koji se temelji na tudioj finansijskoj i materijalnoj moći vrlo riskantan. Ovoga časa mi u Hrvatskoj još

Foto: GORAN MEHKEK / CROPIX

nismo osjetili krizu, ali sigurno je da će i nama na periferiji tog neoliberalnog koncepta biti uskraćeno ono u čemu smo uživali. Važno je dakle razumjeti da drugi imaju finansijsku krizu, a mi se suočavamo s krizom našeg vrlo riskantnog načina života na dug.

Zadnji na repu**■ U usporedbi s drugim tranzicijskim zemljama srednje i istočne Europe, simptomi krize barem zasad u Hrvatskoj su manji. Susjedna Mađarska u većim je problemima. Kako to objašnjavate?**

- Mađari su najdalje pogrešno otišli, oni su se također zaduživali misleći kako idu naprijed. Iza Mađara slijedi Island, Irska, Rumunjska, Bugarska, Srbija, pa smo tek onda mi. Mi ćemo biti zadnji na repu neoliberalne eutanazije i još nitko ne sluti

društvenu nesreću koja nas na kraju toga puta čeka, jer mi uporno odbijamo susret s vlastitom stvarnošću. Politička vlast negira stvarnost, pa svako kritičko mišljenje tumače kao nešto što je usmjeren protiv njihova tobožnjeg optimizma.

■ Koje od predloženih antirecesijskih mjer koje je Vlada glatko odbila smatrati najznačajnijim?

- Mladi kolege su obazrivo, blago i suzdržljivo napisali prijedlog antirecesijskih mjer, ali vidimo da čak i takve mjeru Vlada nije kadra prihvativati. Mjera koju bih posebno istaknuo, a za nju su dobili i moju i zdušnu podršku cijelog Instituta, jest prijedlog o smanjenju javne potrošnje. Prvi proračun Republike Hrvatske iznosio je 43 milijarde kuna, ovogodišnji nešto manje od 130 milijardi kuna. Sve ovo vrijeme država koja je

trostruko poskupjela ničim nije značajno pomogla ni narodu ni gospodarstvu. Svim vladama u zadnjih 18 godina bilo je zajedničko da su se nastojale rješavati većine problema gospodarstva i građana. Tako skupu državu ne možemo imati. Razgovarao sam s ozbiljnim ljudima koji po različitim ministarstvima vode računovodstvene i finansijske poslove i oni me uvjeravaju da u svakom ministarstvu postoji između 15 do 20 posto finansijske rezerve i da isti čas za toliko smanje budžete svojih ministarstava, ne bi se ništa značajnije dogodilo. To znači da je proračun prenapuštan, i da Vlada pretjerano prioritise gospodarstvo. Nadalje s obzirom na to da je država još uvijek preveliki poduzetnik, u trenutku kad ona prestane disciplinirano plaćati za obavljene poslove i usluge, onda sve drugo dolazi u pitanje. Moćnici u velikim tvrtkama u državnom vlasništvu ne plaćaju i dovode u pitanje opstanak onih na gospodarskoj sceni koji nešto znače, a u podredenom su položaju. Zato mislim da moje kolege s pravom u predloženim mjerama traže da država i njezine tvrtke redovito plaćaju svoje obveze i jer bi to uvelo više discipline i novu kulturu ponašanja u susta-

RIZIČAN STIL ŽIVOTA

Važno je razumjeti da drugi imaju finansijsku krizu, a mi se suočavamo s krizom svojeg vrlo riskantnog načina života na dug

ŠUTLJIVI PROFESORI

Ekonomski znanstvena zajednica boji se države

■ Zašto su vaše kolege s Ekonomskog instituta koji su uložili vrijeme, trud, vlastiti znanstveni autoritet u pripremu antirecesijskih mjera tako krotko i blago reagirali na Vladino odbijanje tih mjera. Zašto glasno ne proturječe i ne upozore javnost na ono s čime ćemo se suočiti u studenom ili prosincu ove godine?

- Kritičko mišljenje nije slučajno izostalo, ono je nepoželjno jer nismo finansijski neovisni. Veliki gospodarski subjekti koje smo

IDEJE PROTIV RECESIE

Smanjenje javne potrošnje ističem kao najznačajniji prijedlog Vijeća

imali sad su u tudim rukama i mi ne možemo tražiti da nam oni daju posao jer oni daju posao svojim institucijama. Dakle projekti nam naručuje države i državna poduzeća, a i od države dobivamo sve manje posla. Oponiranje vladajućoj politici može urođiti uskraćivanjem projekata od strane države ili uskraćivanjem projekata od takozvanih gospodarstva pod kontrolom države. Zato u ekonomskoj znanstvenoj zajednici imamo ljudi koji ne mogu proturječiti niti progovoriti o problemima, a čak i onda kad je u proteklim godinama poneki od njih točio, ni mediji ni politika nisu ih željeli čuti.

cesijskih mjera, ali čak i takve mjere Vlada nije kadra prihvati

vu plaćanja. Te dvije mјere smatram osobito važnim.

■ Je li Vlada trebala dopustiti šestpostotno povećanje plaća u javnom sektoru u kriznoj godini?

- Sindikati nisu u pravu kad u ovakvim okolnostima traže nastavak rasta plaća, bez obzira na to što su plaće u javnom sektoru male, jer su svjesni da taj zahtjev nema veze s realnim gospodarskim rastom. U ovim okolnostima inzistirati na rastu plaća je nerazumno, jer to vodi u još veći procjep. Još manje je u pravu Vlada koja je obećala povećanje plaća.

Svrha odgađanja

■ Vlada je većinu mјera koje su predložile vaše kolege uključujući i što hitniji rebalans proračuna zasad odbacila. Hoće li po vama odgađanje primjene anti-recesijskih mjer otežati situaciju?

- Odgađanje susreta s vlastitom stvarnošću i prikazivanje stvari optimističnjima nego što jesu koje vidim kod ove vlade ima političku svrhu jer tako lakše mogu opravdavati ostanak na vlasti. Međutim, moramo imati na umu da ekonomske krize može imati dvostruko značenje za gospodarstvo neke zemlje: razvojno i razorno. Ako na

vrijeme uočimo krizno stanje i na vrijeme odgovorimo na njega dobrim mjerama, kriza čak može biti pokretač, zamašnjak aktivnosti. Ako ne smanjimo prenapuhani proračun, ako ne smanjimo porez na dohodak i dobit i poduzetnicima ne pomognemo da posluju iz vlastite akumulacije, a ne iz skupih kredita, ako nastavimo s ovakvom javnom potrošnjom, onda će kriza u koju ulazimo imati razaran karakter.

■ Međutim, i vaše kolege upozoravaju da je manevarska prostor za antirecesijske mјere koje može poduzeti Vlada preuzak zbog prezaduženosti i visokog uvoza. Premijer je već priznao da ne može donijeti antirecesijske mјere po uzoru na zapadnoeuropeiske vlade jer bi poticanje potrošnje u našim uvjetima značilo poticanje uvoza, a jednako je besmisleno po-

ticati kreditno zaduživanje jer su banke u stranim rukama. Što vi predlažete?

- Moramo početi proizvoditi ono što trošimo, nove i dodane vrijednosti, našim građanima mora postati jasno da na tduj proizvodnji i sve skupljem uvozu ne možemo opstati.

Mučni izlazak

■ Dakle predlažete reindustrializaciju Hrvatske?

- Ne samo reindustrializaciju nego rekonceptciju temelja gospodarskih i društvenih odnosa koji su krivo postavljeni od početka. Političke elite ovu zemlju već 18 godina drže u beskonceptijskom stanju: ni unutar naše znanstvene zajednice, ni na razini GSV-a, ni u Saboru već 18 godina nismo raspravili ni odlučili koji tip gospodarskih i socijalnih odnosa u Hrvatskoj želimo: anglosaksonski ili europski.

Sad svima postaje jasno da je način na koji smo živjeli potpuno pogrešan, ali našoj javnosti mora biti jasno da nas od recessije u koju ulazimo neće spasiti kratkoročne antirecesijske mјere, jer ma kako one bile jasne i obrazložene, to su tek vatroganske mјere dnevnog dometa koje ne mogu nadomjestiti nepoštovanje koncepta gospodarskih i socijalnih odnosa. One nisu dovoljne za dubinu našeg dužničko-vjerovničkog problema koji nije od jučer i iz kojeg nećemo izaći preko noći. Ni jedna politička stranka nije, nažalost, otvorila problem tog beskonceptijskog stanja, a to je glavno pitanja života ljudi na ovom prostoru. U ovo smo stanje brzo i lako ušli. Iz njega ćemo mučno, teško i dugo izlaziti. Upravljački kapacitet ove zemlje je ispod razine razumijevanja problema.

■ Ove godine Hrvatskoj stiže na naplatu 12,5 milijardi eura inozemnog duga, a samo središnjoj državi na naplatu dolazi četverostruko više duga nego lani. Kako to otplatiti?

- Naša vlada tvrdi da će refinancirati taj dug i pritom s lakoćom barata pojmom "refinanciranje". Građanima, međutim, treba objasniti da je refinanciranje vraćanje kamate na dug novim zaduživanjem pod nepo- ►►

PRENAPUHAN PRORAČUN

U svakom ministarstvu postoji između 15 i 20 % financijske rezerve i da se isti čas za toliko smanje njihovi budžeti, ne bi se ništa značajnije dogodilo

**NA RUBU
OPSTANKA**

Strane agencije u ovrsi nad 1, milijun Hrvata

■ Koje će socijalne slojeve recesija najžeže pogoditi?

- Hrvatska se oštro socijalno polarizira od 1991. do danas. Imamo situaciju da 2 do 3 posto poduzetnika raspolaže s oko 70 posto kapitala u Hrvatskoj, a među njima su u manjinu oni koji su bogatstvo stekli radom i znanjem. Radnici su završili na ulici ili u mizernim mirovinama: s 1,950.000 zaposlenih 1990. spali smo na 1,400.000. i umirovljenici su oštećeni, jer su im uskraćeni temeljni uvjeti života. Od 1,100.000 umirovljenika 750.000 ih živi na mirovini ispod 1900 kuna i njima je društvo okrenulo leđa jer se s tom mirovinom ne

SUVERENITET Politički smo priznati, ali nismo suvereni jer ekonomski ovisimo o stranim centrima moći

može živjeti. Stavljeni su pod eutanaziju. Njaviše će stradati taj dio stanovništva, pa nezaposleni, i onaj dio zaposlenih koji radi za ubogu nadnicu od 2500 ili 3000 kuna. To su oni koji moraju preživljavati na kreditnim karticama pa je taj oblik patologije u potrošačkom

ponašanju doveo do toga da je 2008. okončana s 1,100.000 rješenja o ovrhama za one koji nisu mogli plaćati ono što su potrošili. Sad su strane banke, vlasnice kreditnih kartica, te dugove uz veliki diskont prepustile stranim agencijama, pa one, a ima ih četiri ili pet,

naplaćuju dugove s potpunom bezobzirnošću i bez razmišljanja u kakvu će situaciju dovesti žrtvu ovrhe. O toj drami koja se događa u društvu svi šutimo kao da se ništa ne događa, a oni koje su njezine žrtve nemaju se kome požaliti, niti ih je tko spremam saslušati.